

فصل نهم - اسلام و انقلاب اسلامی

آفرین جان آفرین پاک را آنکه جان بخشید و ایمان خاک را

معنی سپاس و ستایش مخصوص خداوند پاکی است که به وجود خاکی انسان، روح و ایمان بخشید.

آرایه و کلمات ادبی قافیه: «پاک، خاک» / ردیف: «را»

یادداشت

درس دوازدهم

خدمات مقابل اسلام و ایران

واژه‌نامه

متعلق: وابسته	آیین: قاعده، روش	متقابل: مقابل، رو به رو، در برابر هم
شاهکار: ممتاز، برجسته	*گران بها: گران قیمت، باارزش	تکلم: سخن گفتن
تمدن: زندگی اجتماعی، شهرنشین شدن	ظهور: آشکار شدن، پیدایش	*پیوند: اتصال
عمده: تعداد زیاد و کلی از چیزی	کم نظیر: آنکه یا آنچه مثل و مانندش کم پیدا شود	عظیم: بزرگ
مشعل دار: پیشرو، راهنما، آنکه مشعل را حمل می کند	همدوش: همراه، برابر	پرتو: روشنایی
مورخ: تاریخ نویس	توسعه: پیشرفت	مقتدایی: پیشوایی، رهبری
عارف: دانا، خداشناس	فیلسوف: فلسفه دان، حکیم، عالم	*آدیب: سخن دان، مفرد ادبا
*خالصانه: پاک و بی عیب	*اخلاص: پاک دلی	*شایان: سزاوار، شایسته، لایق
زمینه: موضوع، سوژه، موقعیت	معماری: هنر طراحی و ساخت بنا	*اعم: عمومی تر، همگانی، عبارتی است برای مساوی و برابر قرار دادن دو چیز یا دو کس
رستگاری: آزادی، رهایی و نجات	جامه: لباس	*مظاهر: ج مظهر، جلوه گاه ها، نشانه ها
نکوکار: نیکوکار، خیر، آنکه خیر و نیکی به مردم برساند	*گیتی: دنیا، جهان	بوی: باشی
چشم داشتن (چشم داری): کنایه از توقع و امید داشتن، امیدوار بودن	تیرگی: تاریکی، سیاهی، کدورت	کردگار: از نام های خداوند متعال، فعال، بسیار عمل کننده

زاد: مخفف زاده، زاییده شده	*وصی: جانشین پیامبر اکرم(ص)؛ در شعر حکیم فردوسی، منظور از وصی حضرت علی(ع) است	نبی: پیامبر (در این درس حضرت محمد(ص))
		حیدر: لقب علی بن ابی طالب(ع)

شعرخوانی

رنگاری

مثنوی / شاهنامه / حکیم ابوالقاسم فردوسی

تو را دانش و دین ره‌اند دُرست در رستگاری ببايدت جُست

معنی دانش و دین تو را [از بدی‌ها و گرفتاری‌ها] کاملا نجات می‌دهد. [بنابراین تو] باید به دنبال مسیر رهایی و رستگاری (یعنی همان دانش و دین) باشی.

آرایه‌ها: کنایه: در رستگاری جستن کنایه از جست‌وجوی سعادت / قافیه: «درست، جست»

یادداشت

چو خواهی که یابی ز هر بدِ رها سر اندر نیاری به دام بلا

معنی اگر می‌خواهی از همه بدی‌ها رها شوی و گرفتار بلا و مصیبت که مانند دام است، نشوی...

آرایه‌ها: کنایه: «دام بلا» (بلا به دام شبیه شده است) / کنایه: سر به دام بلا آوردن کنایه از گرفتار شدن / قافیه: «رها، بلا»

یادداشت

بوی در دو گیتی ز بد رستگار نکوکار گردی بر کردگار

معنی در دنیا و آخرت از بدی‌ها رهایی یابی و نزد خداوند، نیک و ارزشمند باشی. (از نیکوکاران باشی)

آرایه‌ها: کنایه: «رستگار، کردگار»

یادداشت

به گفتار پیغمبرت راه جوی دل از تیرگی‌ها بدین آب شوی

معنی با پیروی از سخنان پیامبرت که مانند آب، پاک و زلال است، راه هدایت را پیدا کن و تاریکی و ناپاکی [درون خود را] با این سخنان پاک کن.

آرایه‌ها و نکات ادبی منظور از آب در این بیت، گفتار پیغمبر است / قافیه: «جوی، شوی»

یادداشت

اگر چشم داری به دیگر سرای به نزد نبی و وصی گیر جای

معنی اگر امیدواری و انتظار داری که در آخرت، سرانجام نیکی داشته باشی، [در دنیا] به گفتار پیامبر (ص) و جانشین [وی، حضرت علی (ع)] عمل کن.

آرایه‌ها و نکات ادبی کنایه: چشم داشتن کنایه از انتظار داشتن / قافیه: «سرای، جای»

یادداشت

بر این، زادم و هم بر این، بگذرم چنان دان که خاک پی حیدرم

معنی من با اعتقاد به پیامبر اسلام (ص) و امامت علی (ع) به دنیا آمده‌ام و با همین اعتقاد هم از دنیا خواهم رفت. تو آگاه باش که من خاک پای حضرت علی (ع) هستم.

آرایه‌ها و نکات ادبی کنایه: بگذرم کنایه از مردن و مرگ - خاک پای کسی بودن کنایه از ناچیز بودن (نهایت فروتنی و خدمتگزاری) /

تضاد: زادم، بگذرم / قافیه: «بگذرم، حیدرم»

یادداشت

تاریخ ادبیات

فریدالدین عطار نیشابوری (۶۱۸-۵۴۰ ه.ق)

شاعر و عارف بزرگ ایرانی در قرن ششم و آغاز قرن هفتم است. «تذکره الاولیاء» و «منطق الطیر» از آثار اوست.

مرتضی مطهری (معاصر)

برخی از آثار وی عبارتند از: خدمات متقابل اسلام و ایران، داستان راستان، تماشگاه راز، سیری در نهج البلاغه، جاذبه و دافعه ی علی (ع).

فردوسی، ابوالقاسم (۴۱۱-۳۲۹ ه.ق)

فردوسی در روستای باژ واقع در منطقه توس خراسان به دنیا آمد. از نجیب زادگان و دهقانان توس بود. او مردی شیعه مذهب بود و دلبستگی اش به میراث قومی و فرهنگی ایران کهن مانع از ارادت خالصانه او به خاندان پیامبر (ص) نشد. فردوسی ۲۵ یا ۳۰ سال برای سرودن شاهنامه رنج کشید و در حالی که نزدیک به ۸۰ سال داشت، به سال ۴۱۱ ه.ق درگذشت و در زادگاه خود به خاک سپرده شد.

(۱) در کدام گزینه غلط املائی وجود دارد؟

الف) شاهکارهای معماری ب) مظاهر خدمات فرهنگی ج) تمدن شکوهمند د) به نهو احسن

(۲) کدام یک از آثاز زیر از شهید مطهری نمی باشد؟

الف) سیری در نهج البلاغه ب) انسان کامل ج) تذکره الاولیاء د) داستان راستان

(۳) اولین فرد مسلمان ایرانی که پیامبر او را از اهل بیت خواند چه کسی بود؟

الف) یاسر ب) سلمان ج) سمیه د) مسلم

(۴) در کدام مجموعه فارسی حقایق اسلامی و معانی لطیف قرآنی به بهترین شکل گفته شده است؟

الف) منطق الطیر ب) تماشگاه راز ج) شاهنامه د) مثنوی مولانا

(۵) کدام یک از واژه‌های زیر از نظر املائی نادرست می‌باشد؟

الف) خالصانه ب) هوش و لیاقت ج) مظاهر د) ثابت

۶) کلمه‌ای است که به جای اسم می‌نشیند و از تکرار اسم جلوگیری می‌کند.

الف) نهاد (ب) ضمیر (ج) متمم (د) مسند

۷) در جملات زیر ضمایر جدا کدام‌ها هستند؟

«من و دوستم علی، پیاده به مدرسه رفتیم. ما در راه مدرسه با هم درباره تکالیفمان صحبت کردیم.»

الف) (م-) در دوستم، (مان) در تکالیفمان (ب) علی، دوستم
ج) من، ما (د) دوستم، تکالیفمان

۸) مفهوم بیت زیر در کدام گزینه آمده است؟

« تو را دانش و دین، رهاند درست در رستگاری، بپایدت جست »

الف) لزوم یادگیری علم و دین (ب) ستوده و نیکو خصلت بودن
ج) ایمان به خدا و پیامبر داشتن (د) پاک شدن از زشتی‌ها و گناهان

۹) در کدام گزینه، غلط املائی وجود دارد؟

الف) اگر زبان فارسی از میان رفته بود، ما شاهکارهای ارزنده‌ای نداشتیم.

ب) اسلام سبب شد ایرانیان لیاقت و استعداد خویش را ثابت کنند.

ج) ایرانیان توانستند سهم عظیمی در توسعه یک تمدن عظیم جهانی داشته باشند.

د) سخنوران ایرانی حقایق را با جامه زیبای شعر و نصر فارسی آرایش داده اند.

۱۰) در کدام گزینه غلط املائی می‌بینید؟

الف) نبی و وصی (ب) مظاهر خدمات فرهنگی (ج) تمدن عظیم (د) رستگاری

اسوه‌ی نیکو

واژه‌نامه

*اسوه: نمونه، الگو	صلّی الله علیه و آله و سلّم: درود خدا بر پیامبر و خاندانش باد
*عطوفت: لطف و محبت، مهربانی	پاره جگر: جگرگوشه، عزیز
*رافت: مهربانی، نرم‌دلی	تندخویی: بداخلاقی، عصبانیت
گشاده‌رو: خوش‌رو، خندان	*محزون: اندوهگین، غمناک
پیش‌دستی کردن: سبقت گرفتن، زودتر اقدام کردن	اختیار می‌کرد: انتخاب می‌کرد، برمی‌گزید
بیش از حدّ لزوم: بیشتر از نیاز	دادخواهی: عدالت‌خواهی، از کسی نزد حاکم یا قاضی شکایت کردن و درخواست رفع ظلم کردن
دشنام: فحش، ناسزا، حرف زشت	حریم: پیرامون و گرداگرد چیزی، مکان یا چیزی که حمایت و دفاع از آن واجب باشد
مدارا: سازش، به نرمی و مهربانی رفتار کردن	*بانگ: فریاد، آوا
فروماند: متحیر و سرگردان شدن، ناتوان و عاجز شدن	*اعتدال: تناسب، هماهنگی و زیبایی
*ظلال: ج ظلّ، سایه‌ها	آل: خاندان، فرزندان
*مواعظ: ج موعظه، پندها و اندرزها	*سبو: کوزه سفالی
کورددلان: افراد کندفهم، آنان که حقایق را نبینند و درک نکنند، بی‌بصیرت	تاریک‌اندیش: بداندیش، گمراه

بررسی قمت‌یابی از درس

ماه، فرو ماند از جمال محمّد (ص) سرو، نباشد به اعتدال محمّد

معنی ماه (مظهر زیبایی) در برابر زیبایی حضرت محمد(ص) متحیر و شگفت‌زده می‌شود و درخت سرو (مظهر راست‌قامتی و زیبایی) به راست‌قامتی پیامبر نیست.

آرایه‌ها و نکات ادبی تشخیص: ماه فروماند (ماه مانند انسان‌ها شگفت‌زده می‌شود) / قافیه‌ها: «جمال، اعتدال، ظلال، آل» / ردیف: «محمّد»

یاوراشت

آدم و نوح و خلیل و موسی و عیسی آمده —جموع در ظلال محمد

منی همه پیامبران گذشته در سایه و پناه پیامبر اسلام گرد آمده‌اند. (ادیان گذشته با دین اسلام به کمال رسیده‌اند)

آرایه‌ها و نکات ادبی مراعات‌النظیر: آدم، نوح، عیسی، موسی، محمد / کنایه: در ظلال کسی بودن یا زیر سایه کسی بودن کنایه از مورد حمایت و توجه کسی بودن

..... یادداشت

سعدی، اگر عاشقی کنی و جوانی عشق محمد، بس است و آل محمد

منی ای سعدی! اگر جویای عشق و محبت و نشاط جوانی هستی، کافی است که عاشق حضرت محمد (صلی الله علیه و آله و سلم) و خاندانش باشی.

آرایه‌ها و نکات ادبی سعدی: تخلص شاعر

قلمرو زبانی سعدی: منادا

..... یادداشت

گفت: چراغ از بهر کوردلان تاریک‌اندیش است تا به من تنه زنند و سیوی مرا نشکنند.

گفت: چراغ برای انسان‌های کم فهم و بی‌بصیرتی مثل تو می‌باشد که به من برخورد نکنند و کوزه مرا نشکنند.

..... یادداشت

تاریخ ادبیات

سعدی شیرازی (۶۹۰-۶۰۶ ه.ق)

شاعر قرن هفتم است. بوستان (به شعر)، گلستان (نثر آمیخته ببه شعر) و دیوان اشعار از آثار اوست. مجموعه‌ی این آثار «کلیات سعدی» نامیده می‌شود.

نورالدین عبدالرحمن جامی (قرن ۹)

شاعر و نویسنده‌ی معروف ایرانی در قرن نهم هجری است. وی به مناسبت محل تولد خویش (جام) و نیز به سبب دوستداری شیخ الاسلام احمد جام، «جامی» تخلص کرد. «دیوان اشعار»، «هفت اورنگ»، «نفحات الانس» و «بهارستان» از آثار اوست.

(«هفت اورنگ» شامل هفت مثنوی به تقلید خمسه نظامی است.)

۱) بن مضارع مصدر «نشستن» کدام گزینه است؟	الف) نشست	ب) نشاند	ج) نشستہ	د) نشین
۲) کدام یک از آثار زیر از سعدی است؟	الف) خسرو و شیرین	ب) منطق الطیر	ج) گلستان	د) بهارستان
۳) کدام گزینه از نظر املایی غلط است؟	الف) سیمایی محزون	ب) انص بن مالک	ج) متفکر	د) عطوفت
۴) شناسه در کدام فعل مانند بقیه نیست؟	الف) نشیند	ب) گشت	ج) بیاورد	د) می‌رویم
۵) معنای درست کلمات «سبو - آسوه - نجمَل» به ترتیب کدام گزینه است؟	الف) کوزه سفالی - نمونه - ثروت اندوزی	ب) چراغ - الگو - زیبایی	ج) تشنگی - نمونه - عظمت	د) کوزه سفالی - بلندی - شکوه
۶) در کدام گزینه غلط املایی وجود دارد؟	الف) جز در مقام دادخاهی از دیگران بد بگوید.	ب) چراغ از بهر کوردلان تاریک اندیش است.	ج) با خدمتکارانش رأفت و عطوفت داشت.	د) درباره متجاوزان به حریم قانون، مدارا نداشت.
۷) نوع و شخص فعل «خوانده بودند» در کدام گزینه آمده است؟	الف) ماضی، سوم شخص جمع	ب) مضارع، سوم شخص جمع	ج) ماضی، سوم شخص مفرد	د) مضارع، سوم شخص مفرد